

Düşünmek Yaşamaktır

A. Kadir Çüçen

İnsan diğer canlı varlıklar gibi, bir bedene sahip olması nedeniyle doğa yasalarına tabi bir varlıktır. Doğar, büyür ve ölür. Bu aşamalar, insanın yazgısıdır. İnsanın yazgısında her aşamanın belli ölçüde payı vardır. Biz buna biyolojik yazgı adını veriyoruz. Biyolojik yazgıdan kaçış yoktur; belki bu yazgıyı biraz uzatmak veya kısaltmak mümkündür. Yazgı sınırlı ve ölümlü bir süreçtir.

İnsan, sınırlı ve ölümlü biyolojik yazgısının dışına çıkamadığına göre, "yaşamak nedir?" ve "yaşamın anlamı nedir?"

İnsan doğanın nedensellik yasasına ve determinizmine bedeni dolayısıyla bağlı olduğuna göre, insan bedeni bakımından özgür değildir. Bedensel özgürlüğü, ancak doğa bilimlerinde keşfettiği doğa yasalarını anlamak ve onlara karşı geliştirdiği tekniklerle kısmen yakalayabilir. Bu özgürlük, bilim yapma ve doğaya karşı savunma özgürlüğüdür. Bilginin çoğalmasıyla gelişir; fakat yine de bilmediklerimizle sınırlanır.

İnsan bir yanıyla doğadan gelmiş ve yine doğaya dönecektir. Diğer yanıyla ne doğaya bağlı ne de doğadan gelmiştir. İkinci yanıyla, ne doğanın nedenselliğine ne de sınırlılığına bağlıdır. İkinci yanıyla özgürdür. Özgür olduğu için de insana özgürlüğün kapılarını açarak, eşsiz bir serüvene sürüklemektedir. Öyle bir serüven ki, bu serüvende insan, yaşamın anlamını bulmaktadır. Nedir bu serüveni sağlayan ve yaşamının anlamını veren yanımız veya özelliğimiz?

Evet, insan diğer canlı varlıklar gibi bir yaşama sahiptir; ama o sadece bir canlı hayvan değildir. Öyle bir canlıdır ki, canlıların en gelişmiş örneğidir. Hayvan türünden gelmesine rağmen, o hayvan olmanın ötesine geçmiş, insan olmuştur. O hâlde, insanı insan yapan nedir?

İnsanlığa yol gösteren büyük düşünürlerin çoğuna göre, insan *animal rationale*, yani akıllı bir hayvandır. Niçin akıllı olmak insanı farklı yapar? Çünkü diğer canlılarda olmayan bir özelliktir. Akıllı olması sonucu, insanoğlu kendini, dünyayı ve evreni tanımaya ve bilmeye çalışır. Akıllı olması, onu merak eden, araştıran, sorgulayan, değerlendiren, seven, nefret eden, birlikte yaşama şartlarını geliştiren, ahlâklî ve değer atfeden yapar.

Tüm bu özellikler onun düşünen varlık olduğunu gösterir. Bu ona verilmiştir. Onun doğuştan getirdiği bir olanağı veya yazgısıdır. Acaba bu olanağı, yani düşünmesi niçin bu derece önemlidir?

Düşünmek, yaşamı anlamlı kılan; yaşamı yaşam yapan; yaşamı fark ettiren ve yaşamı değerli kılandır. O hâlde, her insan acaba düşünüyor mu? Başka bir söylemle, her insan yaşadığını fark ediyor mu? Yoksa ölümün soluğunu mu hissedince yaşamın değerini anlıyoruz?

“Düşünmek yaşamaktır.” Tabii ki, yaşamak da düşündürmektir. Düşünmekle yaşamayı ve yaşamakla da düşünmeyi eşdeğer görmemizin nedeni, insanın kendini değerli bir varlık olduğunu fark etmesinin bir sonucudur. Her insan, insan olduğu için değerlidir ve insan onuruna yakışan bir biçimde yaşmalıdır. İnsan onuruna yakışan yaşamı şekli, her şeyden önce yaşadığının anlamı olan düşünme etkinliğini gerçekleştirir. *Artık tıp bile, beyin ölümünü, ölüm nedeni olarak saymaktadır. Beyin ölümü, kişinin düşünemediğinin göstergesidir.* Bunun anlamı, düşünme özelliğini biyolojik olarak yitiren insan, insan olma özelliğini de yitirmektedir. O hâlde, düşünmek yaşamaktır.

“Düşünmek yaşamı, sorgulamaktır.” Sorgulanmış bir yaşam, yaşanmaya değer bir yaşamdır. İnsanlığınunun yetiştirdiği büyük düşünürlerden biri olan Sokrates'e göre, **“Sorgulanmamış yaşam, yaşanmamış bir yaşamdır.”** Yaşamın anlamı, onun ne olduğu düşünüldüğünde anlam kazanır. Sorgulamak, şimdiye kadar neler yaptığımızı ve bundan sonra ne yapacağımızı değerlendirmektir. Yaşamın anlamı, sorgulanmaya değer bir yaşamla anlamlı olur. Kendimizi bir başkası değil, kendimiz sorgulamalıyız. **“Ben kimim?”** sorusunu hiç sordunuz mu? Sormadıysanız, şimdi sorun ve kendimizi, yani yaşadığınızı fark edin. İlk adımı attıktan sonra, kendinize ikinci soruyu sorun: **“Şimdiye kadar yaşamın anlamını bilerek mi yaşadım?”** Gördüğümüz gibi, artık düşünmeye ve sorgulamaya başladığımız için, yaşamın anlamını fark etmeye başlıyorsunuz.

“Düşünmek var olmaktır.” Var olmayı en açık ve seçik yapan bilgi, var olduğunu fark ettiren düşüncenin kendisidir. Düşünce tarihinin bir başka önemli şahsiyeti Descartes, düşünmeyi var olmanın temeli yapmıştır. **“Düşünüyorum; o hâlde, varım.”** Var olan, düşünen varlıktır. Peki düşünmeyenler yok mudur? Vardır, ama bir cisim veya beden olarak vardır. Düşünen ise, bedenini veya cisimliliğini anlamlandıran, yani yaşamı anlamlandıran olarak vardır. Düşündüğümüz sürece, yaşamın anlamı ve değeri vardır.

“Düşünmek, yaşamı anlamlı ve değerli yapmaktır.” Eğer sorgulanmamış yaşam, yaşanmamış bir yaşamsa, yapmamız gereken yaşamımızı anlamlı yapan düşünmeyi ve sorgulamayı gerçekleştirmektir. Gece yatarken, o günün hesabını verebiliyor muyuz? Bir Amerikan Başkanı yatmadan önce kendine şöyle bir sorgulama yapıyordu: **“Bugün kendim, ülkem ve insanlık için ne yaptım?”** Bu sorgulamayı biz niçin yapmayalım? Yaptığımızda göreceğiz ki, sorguladığımız kendi yaşamımızdır ve bu yaşamı anlamlı yapmak bizim elimizdedir.

“Düşünmek, özgürlüğü yakalamaktır.” İnsanın beden olarak doğaya bağlı olduğunu, ama bir yanıyla doğadaki nedenselliğin ötesine geçebildiğini vurgulamıştık. Her ne kadar beden ve ruh ikilisinden oluşan insan, doğumla birlikte bir yolculuğa başlar ve ölümle bu yolculuğu bitirirse de, yolculuğunun duraklarında özgürlüğü ve buna bağlı olarak ölümsüzlüğü yakalayabilir. Çünkü düşünmek, yaşamayı ve yaşamının anlamını özgürleştirir. Düşünen insan, yaşamını, geleceğini ve olanaklarını kendi seçebilir. Düşünmek, seçim özgürlüğünü olanaklı yapar. Yaşamın bize

sundukları arasından veya bizim yaşamı yönlendirmek için geliştirdiğimiz olanaklar arasından seçim yapabilmek için, düşünmeyi bilmemiz şarttır. Düşünme ile, sınırlı ve nedensel dünyamızın ötesine geçebiliriz.

“Düşünmek, dünyamızın ve evrenimizin sınırlarını yok eder.” Doğaya karşı koyan ve onu kendi egemenliği altına almak isteyenler, düşünebilen insanlardır. Çünkü onlar var olanla yetinmemekteler; var olanın ötesine geçmek istemekteler. Modern Çağ’ın başlamasına yol açan bilim insanı Francis Bacon’a göre, **“İnsanın amacı, doğaya hükmetmektir. Doğaya hükmetmek, onun yasalarını bilmektir. Ancak o zaman insan özgür ve mutlu olabilir.”** Böylece insanın doğayı egemenliği altına alma süreci, yani özgürlüğe ve mutluluğa doğru yürüyüşü başlamış oldu.

“Düşünmek, mutluluktur.” Mutluluk her ne ise, ancak fark edildiğinde değerlidir. Onu fark edenler, onun anlamını düşünmeyi bilenlerdir. Düşünmek, mutluluğun önünü açan ve engelleri kaldıran faaliyettir. O hâlde;

“Düşünmek yaşamın anlamı ve var olmanın temelidir.”